

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени подобности теме, кандидата и ментора за израду докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Орган који је именовао комисију: Наставно-научно вијеће Економског факултета

Датум именовања комисије: 07.07.2017. године

Број одлуке: 13/3.1270-X-7.2/17

Састав комисије:

1. Проф. др Славиша Ковачевић	ванредни проф.	Економска анализа
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Бањој Луци		предсједник
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
2. Проф. др Горан Поповић	ванредни проф.	Теоријска економија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у Бањој Луци		члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
3. Проф. др Младен Ребић	ванредни проф.	Теоријска економија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Економски факултет Универзитета у И. Сарајеву		члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: Драган (Момир) Мандић

2. Датум рођења: 24.11.1977. Мјесто и држава рођења: Бања Лука; БиХ

II.1 Основне студије

Година уписа:

Година завршетка:

Просјечна оцјена током студија:

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет/и: Економски факултет

Студијски програм: Пословна економија

Звање: Дипломирани економиста

II.2 Магистарске студије

Година уписа:

Година завршетка:

Просјечна оцјена током студија:

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет: Економски факултет

Студијски програм: Свјетска трговина и Европска унија

Звање: Магистар економских наука

Научна област: Међународна економија

Наслов завршног рада: Значај економских слобода за раст економских перформанси ЕУ

II.3 Докторске студије

Година уписа:

Факултет/и:

Студијски програм:

Број ЕЦТС до сада остварених:

Просјечна оцјена током студија:

II.4 Приказ научних и стручних радова кандидата

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница	Категорија
1.	1. Мандић, Д., Дуроњић, Д. (2017). Анализа концентрације банкарског сектора Републике Српске . FINANCING, година VIII, број 2, стр. 62 -68.	Прегледни научни рад
<i>Кратак опис садржине:</i>		
<p>Аутори у овом прегледном научном раду истичу да тјере економске политике у области заштите од прекомјерне тржишне концентрације представљају један од сегмената у широј области заштите тржишне конкуренције, док су мјере заштите конкуренције једна од мјера укупне економске политике једне земље. Разлог постојања и примјене мјера у области тржишне концентрације као једног од сегмената политике заштите конкуренције, јесте тај што несавршене тржишне структуре, генерално говорећи, воде опадању друштвеног благостања. Финансијски сектор Републике Српске је банкоцентрични и стабилност цијелог финансијског система је условљена стабилношћу банкарског сектора. Банкарски сектор на крају 2015. године чини осам банка, док су Банка Српске и Бобар банка у поступку ликвидације. Анализа обухвата период 2008-2015. Ограничења у истраживању се огледају у објективном недостатку података о имовинском, финансијском и приносном положају. Ово ограничење се односи на првих пар година анализе и не односи се на четири највеће банаке. За мјерење концентрације аутори су користили дваје најчешће кориштене мјере Herfindahl-Hirschmanov индекс концентрације (HHI) и Коефицијент концентрације (Concentration Ratio - CR). Добијени резултати указују на висок степен концентрације на банкарском тржишту Републике Српске.</p>		
Рад припада проблематици докторске дисертације: ДА		

Р. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница	Категорија
1.	1. Петровић, Д., Дуроњић, Д., Мандић, Д. (2017). Анализа тржишта рада у Републици Српској. Economics, број 8. стр.73-94.	Прегледни научни рад
<i>Кратак опис садржине:</i>		
<p>Аутори овог прегледног научног рада констатују да се индикатори тржишта рада Републике Српске годинама погоршавају. Стоте незапослености су и до три пута веће од, и онако високог, европског просјека, без изгледа да ће се овакво стање ускоро промијенити. Аутори посебно истичу погоршање стања на тржишту рада лица млађих од 30 година те истичу да се јавља значајан јаз између смањења броја незапослених и повећања броја запослених лица из ове популације. У овом научном раду аутори су настојали дати анализу основних показатеља на тржишту рада Републике Српске, с циљем уочавања основних тенденција и проблема који постоје на овом тржишту, као и потребе за дефинисањем адекватних мјера за њихово решавање.</p>		
Рад припада проблематици докторске дисертације: ДА		

Да ли кандидат испуњава услове?

ДА

III ПОДАЦИ О МЕНТОРУ/КОМЕНТОРУ

Проф. др Славиша Ковачевић, ванредни професор на ужој научној области Економска анализа, Економског факултета Универзитета у Бањој Луци дипломирао је 2004. године на Економском факултету у Бањој Луци. Магистарски рад одбранио је 2007. године а докторску дисертацију под насловом „Утицај глобализације на развој свјетске трговине“ одбранио је 2010. године на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци.

На Економском факултету Универзитета у Бањој Луци предаје предмете: Савремени економски системи, Економске доктрине, Теорија и политика привредног развоја на I циклусу студија, те предмет Глобализација и транзициони процеси на II циклусу студија. Аутор је двије књиге, и то:

1. Ковачевић, С. (2017). Глобализација и развој свјетске трговине. Бања Лука: Економски факултет.
2. Ковачевић, С. (2008). Контроверзе глобализације и интеграције. Бања Лука: Атлантик бб.

Проф. др Славиша Ковачевић је објавио близу двадесет научних радова у престижним домаћим и иностраним научним часописима и зборницима. Реализовао је неколико научноистраживачких пројеката од националног интереса и учествовао на више научних конференција националног, регионалног и међународног значаја.

Избор у звање и научна дјелатност потенцијалног ментора, проф. др Славиша Ковачевића, припада научној области из које кандидат mr Драган Мандић предлаже за оцјену тему докторске дисертације.

Радови из области којој припада приједлог докторске дисертације:

P. бр.	Аутори, наслов, издавач, број страница
1.	Ковачевић, С., Боровић, З. ЕКОНОМСКЕ СЛОБОДЕ И ЕКОНОМСКЕ ПЕРФОРМАНСЕ У БИВШИМ СОЦИЈАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉАМА- ПАНЕЛ АНАЛИЗА. Зборник радова Економског факултета у Источном Сарајеву. број 9, И. Сарајево, 2014. стр. 19-26.
2.	Ковачевић, С., Бојић, Д., ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ КИНЕ – РЕФОРМЕ И ЕКОНОМСКИ РАСТ. ACTA ECONOMICA, број 21, БАЊА ЛУКА, 2014. стр. 67-85.
3.	Ковачевић, С., Боровић, З. ЕКОНОМСКО- СОЦИЈАЛНЕ ФУНКЦИЈЕ ДРЖАВЕ. СОЦИЈАЛНА МИСАО. број 81, БЕОГРАД, 2014. стр. 107-124.

4.	Ковачевић, С. ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И РАЗВОЈ ВОДЕЋИХ ЗЕМАЉА СВИЈЕТА - ПРОДОР НР КИНЕ. ФИНРАР, број 2, БАЊА ЛУКА, 2008. стр. 18-25.
5.	Ковачевић, С., Дугоњић, Д. УТИЦАЈ УБРЗАНОГ РАСТА КИНЕ НА ОДНОСЕ РАЗМЈЕНЕ СА ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ. Зборник радова Економског факултета у Источном Сарајеву, број 12, И. Сарајево, 2016. стр. 57-67.

Да ли ментор испуњава услове?

ДА

IV ОЦЈЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

IV.1 Формулација назива тезе (наслова)

ЗНАЧАЈ ЕКОНОМСКИХ СЛОБОДА ЗА ПРИЛИВ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА У БИВШИМ СОЦИЈАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉАМА.

Наслов тезе је подобан?

ДА

IV.2 Предмет истраживања

Стране директне инвестиције (у наставку СДИ) представљају један од основних фактора за финансирање дугорочно одрживог економског раста транзиционих земаља и земаља у развоју. Економска теорија истиче значајан утицај СДИ за земљу домаћина који се односи на акумулацију капитала, раст конкурентности и ефикасности, ефикаснију алокацију ресурса, јачање финансијских тржишта и смањење трошкова капитала (Тодаро, 2002).

Теоријска основа истраживања односи се на мотиве транснационалних компанија (у наставку ТНК) да инвестирају у друге државе. Анализа полази од Данингове еклектичке парадигме (Dunning's eclectic paradigm, 1997) познатије и као OLI модел. Овај модел анализира разлоге и мотивацију ТНК да инвестирају у друге земље и државе и може се описати следећим ставовима:

- *Ownership-specific advantages* (O), односи се на материјалну и нематеријалну имовину којом располаже само специфична ТНК, а којој нема приступ нити једна компанија земље домаћина;
- *Location-specific factors* (L), односи се на специфичне карактеристике земље домаћина које пружају могућности за реализацију профита иностраним

корпорацијама и

- *Internalization advantages* (I), објашњава преференције ТНК да остваре предности кроз власнички однос, уместо да одређене послове изнајме другим фирмама. Ове предности се односе на улагање у истраживање и развој и интернализација овог пословања представља основни фактор конкурентности фирме.

Од 1989. године и пада Берлинског зида, бивше социјалистичке земље суочиле су се са великим економским промјенама. Транзиција као економски процес, прелазак са социјализма на капитализам, изузетан је експеримент који омогућава дубљи увид у проблеме економског раста (Александар Кашељевић, 2006). Многе постсоцијалистичке транзиционе државе су одлучиле да крену на радикалан начин трансформације привреде, уз веома брзе и, у бројним случајевима, лоше и сумњиве приватизације великих државних предузећа. Оваква, популарно речено, „шок терапија привреде“ је већином резултирала у смањењу БДП-а, а тиме и значајном смањењу животног стандарда својих грађана и многих економских показатеља. Креатори економских политика и развојних стратегија постсоцијалистичких привреда веома често сматрају СДИ једним од основних развојних стубова. Постсоцијалистичке транзиционе привреде цијелу концепцију свог развоја усмјеравају на формирање атрактивне климе за увоз капитала, иако обим и структура ових инвестиција у већини случајева води ка деиндустријализацији, која је уз приватизацију банака помогла процесу прекомјерне потрошње становништва, при чему се трошење највише оријентише ка увозу, повећавајући спољнотрговински дефицит.

СДИ су основни облик међународног кретања капитала, један од најатрактивнијих облика међународне сарадње и остваривања развојних циљева државе примаоца. Под СДИ подразумијева се кретање капитала из једне земље у другу са циљем куповине предузећа или изградње новог предузећа у иностранству. Ефекти СДИ у отвореним транзиционим привредама су актуелна тема још од либерализације новчаних токова. СДИ имају значајне позитивне и негативне ефекте на земљу домаћина. Позитивни ефекти се огледају у могућности трансфера технологије и економских „преливања“, могућности апсорпције супериорних технологија и *know how*, улагање у људски капитал. Према Менцингеру постоји пет канала кроз које позитивни ефекти економских „преливања“ доприносе земљи домаћину:

- СДИ доносе нову технологију и *know how*,
- СДИ доприносе развоју компанија и њиховом реструктуирању,

- СДИ унапређују међународну трговину и интеграцију у свјетске економске токове,
- СДИ унапређују конкурентност и
- СДИ доприносе креирању људског капитала.

У реалности, позитивни ефекти економских „преливања“ се разликују од горе наведених изјава. Ови ефекти могу бити позитивни и негативни, дугорочни и краткорочни.

Имајући у виду велики значај за земљу домаћина, привлачење СДИ и стварање повољне климе за СДИ представља један од основних циљева креатора и носилаца економске политике. Иако су токови капитала на међународном нивоу углавном између развијених земаља и транзиционе и земље у развоју оствариле су значајан раст прилива СДИ:

- Транзиционе земље са 5,9 милијарди USD у 2000. до скоро 34,98 милијарди USD у 2015. (UNCTAD, 2016)
- Земље у развоју са 7,3 милијарди USD у 1970. до скоро 764,67 милијарди USD у 2015. (UNCTAD, 2016)

Као што је поменуто, транзиционе државе у великој мјере зависе од прилива СДИ, како због недостатка сопственог капитала, тако и због трансфера нових технологија. Креатори и носиоци економских политика транзиционих земаља улажу велике напоре у креирању институција и институционалног оквира који ће довести до раста прилива СДИ и који ће омогућити максимално искоришћење позитивних ефеката СДИ и смањити њихове негативне ефекте.

Дисертација је фокусирана на *Location-specific factors* (L), тј. на карактеристике земаља домаћина и допринос институција и институционалног оквира привлачењу СДИ. Дисертација обухвата емпиријску анализу утицаја квалитета институционалног оквира на прилив СДИ у бившим социјалистичким земљама. Концепт економских слобода и СДИ анализиран је на начин да се испита какав утицај имају поједине компоненте економских слобода, као и композитни показатељ нивоа економских слобода на прилив СДИ у бившим социјалистичким земљама.

У савременој економској литератури посебно мјесто заузима дизајнирање квалитетног институционалног оквира и политика од којих ће зависити даљи развој институционалног оквира. Један од основних инструмената којима се мјери квалитет институционалног оквира представљају економске слободе. Економске слободе су показатељ који треба да

укаје на степен у коме је економија у ствари тржишна економија – то значи степен у којем је могуће добровољно склапање уговора у оквиру стабилне и предвидиве владавине права која подразумијева спровођење потписаних уговора и заштиту права приватне својине појединача, уз ограничено дјеловање државе у виду јавних предузећа, пореза и закона. Према Фридриху Хајеку „бити контролисан и ограничен у остваривању својих економских циљева значи да смо ограничени и контролисани у свему“ (Hayek, 1994). Хајеков увид у економске слободе је базиран на моралној истини према којој сваки појединач представља слободно и одговорно биће које карактерише неотуђиви дигнитет и слободе које свака власт мора да призна као неоспорне. Економске слободе се заснивају на четири стуба (Gwartney et al., 2013):

1. Слобода личног избора;
2. Добровољна размјена;
3. Добровољно надметање и
4. Заштита права приватне својине.

Свака расправа о економским слободама у својој суштини одражава однос између појединача и државе. Циљ економских слобода не подразумијева одсуство државних принуда или ограничења, већ подразумијева креирање и одржавање заједничког осjeћаја слободе за све грађане. Сви појединци који уживају благодати економских слобода обавезни су зауврат да поштују економске слободе осталих грађана, у оквирима владавине права и закона. Држава треба да обезбиједи заштиту својих грађана од природних катастрофа, као и заштиту грађана једних од других. Свеобухватан поглед на економске слободе треба да обухвати све слободе, право на производњу, расподјелу, размјену и потрошњу. Највиши ниво економских слобода обезбеђује потпуну заштиту права приватне својине, потпуну слободу у кретању рада, капитала, производа и услуга и потпуно одсуство државних принуда и ограничења економских активности изван онога што је неопходно за очување саме слободе. У економски слободном друштву доношење економских одлука о производњи и потрошњи засновано је на слободној конкуренцији, тако да сви појединци и фирме имају исте шансе за успех. Просперитет држава и земаља зависи од креирања институционалног оквира који подразумијева максимално коришћење тржишног потенцијала, где држава има веома важну и ограничену улогу у погледу заштите слободе појединача, права приватне својине и реализације потписаних уговора. Квалитетно окружење, које стимулише развој приватног сектора у коме појединци дјелују са максималном ефикасношћу, обезбеђује неопходне услове за дугорочно одржив економски раст.

Основни циљ влада свих држава је остваривање дугорочно одрживог економског раста који

ће омогућити просперитет свих грађана. Изостанак економског раста значи раст сиромаштва свих грађана. Економски раст се може најједноставније схватити као стална трка између могућности и потреба, при чему могућности настоје да сустигну потребе. Основно питање које се поставље је када и у којим условима државе и земље постају просперитетне. Адам Смит, отац савремене економске науке, први је дао одговор на ово питање. Према Смиту, економски раст је функција двије групе фактора. Прву групу фактора чине класични фактори производње који у неокласичном смислу обухватају људски рад, људски капитал, физички капитал и техничко-технолошки прогрес. Друга група фактора се односи на креирање институционалног оквира.

Имајући у виду наведено, кандидат је правилно дефинисао проблем истраживања:

„Какав утицај имају економске слободе на прилив страних директних инвестиција у бившим социјалистичким земљама?“

Предмет истраживања је мултидисциплинаран. Првенствено припада домену теоријске економије и економске анализе јер се односи на дизајнирање институционалног оквира и политика које треба да омогуће раст прилива СДИ у транзиционим земљама. Иако истраживачки припада економској анализи, у теми се анализирају политике и мјере већег броја држава које је у претходном времену карактерисао систем централног планирања, тако да предмет истраживања припада и међународној економији. Истраживање ће обухватити следеће земље: Бугарску, Чешку Републику, Естонију, Мађарску, Летонију, Литванију, Польску, Румунију, Словачку и Словенију.

Предмет истраживања је подобан?

ДА

IV.3 Најновија истраживања познавања предмета дисертације на основу изабране литературе са списком литературе

Велики број студија и истраживања у фокусу истраживања има атрактивност земље домаћина за привлачење СДИ. Неке од ових студија пажњу су фокусирале на значај демократије и транспарентности, док су друге истицале значај стабилног макроекономског окружења (World Bank, 1997). Економисти који се баве утицајем и значајем институција у привредном животу истичу значај владавине права, заштите права приватне својине и пореског система у мобилисању домаћег и иностраног капитала (Collier & Gunning, 1999, El-Naggar, 1990).

Резултати емпириских истраживања фактора који доприносе расту прилива СДИ у земљама Близког истока су прилично контрадикторни. Исти фактори који се користе као детерминанте за оцјену раста прилива СДИ у овим земљама су појединим истраживањима статистички значајне, док у другим нису. Разлог за ово је ограничење у недоступности података. Скорија истраживања превазилазе ограничење недоступности података. Онјевује 2002 (Onyeiwu 2002) спровео истраживање на примјеру земаља у развоју и земаља Близког истока. Резултати указују да поједини фактори, који су статистички значајни за прилив СДИ у земљама у развоју, нису значајни у земљама Близког истока. У ове факторе спадају економски раст, инфраструктура, инфлација и стопа поврата на инвестиције.

У овом истраживању само су отвореност тржишта и бирократија имали статистички значајан утицај на примјеру земаља Близког истока. Закључак је да либерализација и приватизација имају значајнији утицај на прилив СДИ од стабилног макроекономског окружења.

Веи (Wei 2000) истраживао је утицај билатералних СДИ токова између 42 земље домаћина и 12 земаља инвеститора. Резултати недвосмислено указују на то да степен корупције негативно утиче на прилив СДИ. У сличном истраживању, које је спровео Чакрабарти (Chakrabarti (2001), доказано је да величина тржишта, трошкови инпута, трговинске рестрикције, отвореност тржишта, стопа економског раста и стабилност девизног курса значајно утичу на прилив СДИ у земље домаћина. Бенгоа и други (Bengoa and SanchezRobles, 2003) истраживали су међусобну везу између економских слобода, СДИ и економског раста на примјеру 18 земаља Латинске Америке. Резултати указују на то да виши ниво економских слобода у земљи домаћину имају статистички значајан утицај на раст прилива СДИ. Они истичу да адекватан ниво људског капитала, либерализованост тржишта и економска стабилност представљају фундаменталну основу од које зависе позитивни ефекти дугорочног прилива капитала.

Соломон је 2011 (Solomon (2011) истраживао утицај економског развоја, људског капитала и квалитета економског и политичког окружења у земљама домаћинима на прилив СДИ. Истраживање је спроведено на примјеру 111 земаља. Резултати недвосмислено указују на то да је квалитетно економско и политичко окружење од изузетне важности за прилив СДИ. Паршахаби и други (Pourshahabi et al. (2011) истраживали су међусобну везу између СДИ, економских слобода и економског раста на

примјеру OECD земаља. Величина тржишта, политичка стабилност и инфлација имају позитиван утицај, док економске слободе имају позитиван утицај који није статистички значајан.

Пирсон и други (Pearson et al. (2012) истраживали су утицај економских слобода и економског раста на прилив СДИ на примјеру 50 држава САД-а. Економске слободе и економски раст поједињих држава имају позитиван утицај на прилив СДИ, док доходак per capita и стопа незапослености имају негативан утицај на прилив СДИ.

Анализа прилива СДИ у земље Западног Балкана, коју су спровели Увалић и други (Uvalic, et al, 2013), указује на три групе фактора које утичу на прилив СДИ у земље Западног Балкана. Прва група фактора се односи на величину домаће привреде и доказано је да низак ниво БДП-а земље домаћина позитивно утиче на прилив СДИ. Други фактор се односи на удаљеност у односу на инвеститоре из држава Западне Европе и друге трговачке блокове. Удаљеност има негативан и статистички значајан утицај на прилив СДИ. Трећа група фактора се односи на квалитет институцијалног оквира. Општи закључак је да је већи прилив СДИ у државама чије су институције окренуте подршци тржишног система привређивања. Западни Балкан карактеришу политички сукоби, подијељеност и ниске стопе економског раста, што све заједно чини прилив СДИ веома неизвјесним. Изузетно висок политички ризик земаља Западног Балкана има негативан утицај на прилив СДИ.

Бусе и Хефекер (Busse and Hefeker 2005) испитивали су утицај политичког ризика и институција на прилив СДИ у 83 земље у развоју у периоду 1984-2003. Резултат истраживања указује на политички ризик земље и квалитет институција као најзначајније факторе које ТНК узимају у анализу приликом доношења одлука о инвестирању у земље у развоју.

Имајући у виду претходне студије и њихове резултате кандидат је закључио да утицај економских слобода на прилив СДИ у бившим социјалистичким земљама није доволно истражен и да представља одличну основу за израду докторске дисертације, као и за будућа истраживања.

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Aghion, P., & Howitt, P. (1992). A model of growth through creative destruction. *Econometrica*, 60 (2): 323-352.
2. Ajide, K.B., Eregha, P.B. Economic Freedom and FDI in ECOWAS: A Panel Data Analysis 173 Eregha, P.B. (2012). The Dynamic Linkages between Foreign Direct Investment and Domestic Investment in ECOWAS Countries: A Panel Cointegration Analysis. *African Development Review*, 24 (3): 208–220.
3. Analysis of FDI Flow to Developing Countries: Is the MENA Region Different? Retrieved February 25, 2008, from <http://www.mafhoum.com/press6/172E11.pdf>
4. Asiedu, E. (2002). On the determinants of foreign direct investment to developing countries: Is Africa different? *World Development*, 30: 107-119.
5. Asteriou, Dimitris; Hall, G. Stephen (2007), *Applied Econometrics, revised edition*, New York: PALGRAVE MACMILLAN.
6. Ayal, E.B and Karras. Georgios (1998). Components of Economic Freedom and Growth: An Empirical study. *Journal of Developing Areas*, 32 (3): 327-338.
7. Beach, W. & Kane, T. (2007). Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms. In T. Miller, K.R. Holmes, M.A. O'Grady & A.B. Kim (Eds.).
8. Beach, W. and T. Kane (2007). Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms. In T. Miller, K.R. Holmes, M.A. O'Grady & A.B. Kim (Eds.), 2008 Index of Economic Freedom: The link between Economic opportunity and prosperity (pp. 39-55). Washington: The Heritage Foundation.
9. Beheshtitabar, E and A. Irgaliyev (2008). The Impact of Economic Freedom on FDI Inflows to Developing Countries: The Case of the Middle East. Jonkoping International Business School, Jonkoping Spring, Being an unpublished Dissertation. Bengoa, M. and B.
10. Benin City. Kapuria, V. (2007). “Economic Freedom and Foreign Direct Investment in Developing Countries,” *The Journal of Developing Areas*, 41 (1): 143-154.
11. Block, W. (Ed.). (1991). Economic freedom: Toward a theory of measurement. Vancouver: Fraser Institute.
12. Boettke, P. J. (2001). Calculation and coordination: Essays on socialism and transitional political economy. New York: Routledge.
13. Busse M. and Hefeker C. (2005) “Political Risk, Institutions and Foreign Direct

- Investment", HWWA Discussion Paper 315, pp. 1-28.
14. Chakrabarti, A., (2001). The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensitivity Analyses of Cross-Country Regressions. *Kyklos* 54, 89–113.
  15. Choi, J. P., Thum, M., (2005). Corruption and the Shadow Economy. *International Economic Review* 46 (3): 817-836.
  16. Ciccone, A., & Papaioannou, E. (2007). Red tape and delayed entry. *Journal of the European Economic Association*, 5 (2-3): 444-458, 38.
  17. Collier, P. and J. W. Gunning. (1999). "Why Has Africa Grown Slowly?" *Journal of Economic Perspectives*, 13 (3): 3-22.
  18. Coyne, C.J., & Leeson, P.T. (2004). The Plight of Underdeveloped Countries. *Cato Journal*, 24 (3): 235–249.
  19. Demsetz, H. (1982). Barriers to entry. *American Economic Review*, 72 (1): 47–57.
  20. Dunning, J.H. (1993). *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Wokingham, England : Addison-Wesley. Dunning, J. (1997). Trade, location of economic activity and the multinational enterprise: a search for an eclectic approach. In B. Ohlin, P.O. Hesselborn & P.M. Wijkman (Eds.), *The International Allocation of Economic Activity* (pp. 395-418). London: Macmillan.
  21. El-Naggar S. (1990). "Investment Policies in the Arab Countries: The Basic Issues" in S. El-Naggar (ed.), *Investment Policies in the Arab Countries*. Pp. 3-18. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
  22. Estrin, S. Uvalic, M. (2013), FDI into transition economies: Are the Balkans different, *Economics of transition*, VOL 22, Issue 2, pp. 281-312.
  23. Farr, W. K., Lord, R. A., & Wolfenbarger, J. L. (1998). Economic freedom, political freedom, and economic well-being: A causality analysis. *Cato Journal*, 18 (2): 247–262.
  24. Fatah, F.A., N. Othman and S. Abdullah (2012). Economic Growth, Political Freedom and Human Development: China, Indonesia and Malaysia. *International Journal of Business and Social Science*, 3 (1): 291-299.
  25. Ferragina, A., F. Pastore (2006), 'FDI Potential and shortfalls in the MED and CEECS: determinants and diversion effects'. Working Paper, Retrieved from: https://dspaceunipr.cilea.it/bitstream/1889/886/1/Ferragina_Pastore_Aissec_07.pdf
  26. Friedman, M. (1962). *Capitalism and freedom*. Chicago: University of Chicago Press.
  27. Fund, Kamaly A., (2002). Evaluation of FDI flows into the MENA region. Sharjah: 9th Annual Conference of ERF. 21 Kumar, N. (Ed.).
  28. Funke, N. and S.M. Nsouli (2003), 'The New Partnership for Africa's Development

- (NEPAD): Opportunities and Challenges', IMF Working Paper No. 03/69, Washington, DC.
29. Griliches, Z. (1998). Patent Statistics as Economic Indicators. In Griliches, Z. A Survey R&D and Productivity: The Econometric Evidence. Chicago: University of Chicago Press: 287–343.
  30. Gwartney, J.D., & Lawson, R.A. (2004). Economic freedom of the world: 2004 annual report. Vancouver: The Fraser Institute.
  31. Gwartney, J.D., Block, W., & Lawson, R.A. (1996). Economic Freedom of the World: 1975-1995. Vancouver: Fraser Institute.
  32. Gwartney, J.D., Holcombe, R.G., & Lawson, R.A., (2004). Economic Freedom, Institutional Quality, and Cross Country Differences in Income and Growth. *Cato Journal*, 24 (3): 205–233.
  33. Gwartney, J.D., Lawson, R.A., & Holcombe, R. (1999). Economic freedom and the environment for economic growth. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 155 (4): 643-663.
  34. Hall, J.C., & Lawson, R.A. (2014). Economic Freedom of the World: An Accounting of the Literature. *Contemporary Economic Policy*, 32 (1): 1-19.
  35. Harms, P. and H.W. Ursprung (2002). Do Civil and Political Repression Really Boost Foreign Direct Investments? *Economic Inquiry*. 40 (4): 651-663.
  36. Hayek, F.A. (1968). Competition as a discovery procedure. Translated by Snow, M.S. (2002) in *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, 5 (3): 9-23.
  37. <http://www.heritage.org/>
  38. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/01/weodata/index.aspx>
  39. <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/map>
  40. Index of Economic Freedom: The link between Economic opportunity and prosperity (pp. 39-55). Washington: The Heritage Foundation.
  41. Iyoha, M.A. (2004), Macroeconomics: Theory and Policy, Mindex Publishing.
  42. Jovanovic, B. (1993). The diversification of production. *Brookings Papers on Economic Activity: Microeconomics*, 1993 (1): 197-235.
  43. Karabegovic, A., Samida, D., Schlegel, C., & McMahon, F. (2003). North American economic freedom: an index of 10 Canadian provinces and 50 US states. *European Journal of Political Economy* (Special issue on Economic Freedom) 19 (3): 431–452.
  44. Kašeljević, Aleksandar. Redak, Tjasa. (2006). Does economic freedom enhance economic growth in transition countries?. V: *An enterprise odyssey: integration or*

- disintegration*. [Compact disc ed.]. Zagreb: Faculty of Economics and Business, pp. 16.
45. Kobeissi, N. (2005), ‘Impact of governance, legal system and economic freedom on foreign investment in the MENA region’, Journal of Comparative International Management, 8 (1): 20-41.
46. Lipsey R. (1999) “The location and characteristics of U.S. affiliates in Asia”, NBER Working Paper 6876, Cambridge.
47. Mass. Obwona, M. (2001) “Determinants of FDI and their impact on economic growth in Uganda”, African Development Review Vol. (13): 46-81.
48. North, D.C. (1981). Structure and Change in Economic History. New York: W. W. Norton.
49. North, D.C. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press.
50. North, D.C. (1994). Economic performance through time. American Economic Review, 84 (3): 359-368.
51. Onyeiwu, S. (2003). Globalization and the Quality of Foreign Direct Investment. Oxford: Oxford University Press.
52. Pearson, D., D. Nyonna and K. Kim (2012).The Relationship between Economic Freedom, State Growth and Foreign Direct Investment in US States, International Journal of Economics and Finance; 4 (10): 140-146.
53. Porter, M. (1990). The competitive advantage of nations. Harvard Business Review, 68 (2): 73-94.
54. Pourshahabi,F; D. Mahmoudinia and E.S. Soderjani (2011). FDI, Human Capital, Economic Freedom and Growth in OECD Countries. Research Journal of International Studies, Vol. 19 (1): 71-81.
55. Rivlin, P. (Ed.). 2001. Economic Policy and Performance in the Arab World. London: Lynne Rienner.
56. Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2004). Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development. Journal of Economic Growth, 9 (2): 131–165.
57. Rosenberg, N., & Birdzell, L.E. (1986). How the West Grew Rich: The Economic Transformation of the Industrial World. New York: Basic Books.
58. Samuelson, P. Nordhaus, W. (1992). „Ekonomija” četrnaesto izdanje, Zagreb: Mate
59. Sanchez-Robles (2003), ‘Foreign direct investment, economic freedom and growth: new evidence from Latin America’, European Journal of Political Economy, Vol. (19), pp.

529-545.

60. Schumpeter, J.A. (1911). The theory of economic development. Cambridge: Harvard University Press.
61. Schumpeter, J.A. (1942). Capitalism, socialism, and democracy. London: Harper Perennial.
62. Sekkat, K., & Veganzones-Varoudakis, M. (2007). Openness, Investment Climate, and FDI in Developing Countries. *Review Development Economics*, 11(4): 607-620.
63. Sinn, H -W. (1997). The selection principle and market failure in systems competition. *Journal of Public Economics*, 66 (2): 247-274.
64. Sinn, H-W. (1995). A theory of the welfare state. *Scandinavian Journal of Economics*, 97 (4): 495-526.
65. Solomon, E.M (2011). Foreign Direct Investment, Host Country Factors and Economic Growth. *Ensayos Revista de Economía – XXX* (1): 41-70.
66. Subasat, T. and S. Bellos, (2011). Economic Freedom and Foreign Direct Investment in Latin America: A Panel Gravity Model Approach. *Economics Bulletin*, 31 (3): 2053-2065.
67. Todaro, M.P. (Ed.). 2002. Economic Development. New York: Addison Wesley Longman.
68. Wei, S.J. (2000), "How Taxing is Corruption on International Investors", *Review of Economics and Statistics*, Vol. 82 (1): 1-11. Wheeler, D. and A. Mody. (1992). "International Investment Location Decisions: the Case of US Firms," *Journal of International Economics*, Vol. (33), 57-76.
69. World Bank homepage (2016). Indicators of Governance & Institutional Quality.
70. Acemoglu, D., & Johnson, S. (2005). Unbundling Institutions. *Journal of Political Economy* 113 (5): 947–997.
71. Иванић, М. (2010). „Принципи економије“, Бања Лука: Економски факултет

Евидентно је из списка предложене литературе да кандидат планира користити новију релевантну литературу и доступне научне изворе.

Избор литературе је одговарајући?

ДА

IV.4 Циљеви истраживања

У складу са темом, проблемом и предметом истраживања, кандидат је дефинисао низ научних и друштвених циљева дисертације.

Научни циљеви истраживања

Научне циљеве истраживања кандидат мр Драган Мандић дефинисао је кроз четири категорије, и то: научни опис, класификација, објашњење и предвиђање.

Научни опис. Описаће значај квалитетног институционалног оквира за раст прилива СДИ и значај индивидуалних политика које доприносе унапређењу квалитета институционалног оквира.

Класификација. Анализом доступне литературе и досадашњих истраживања која су имала у фокусу квалитет институционалног оквира, економске слободе и раст прилива СДИ класификоваће се индивидуалне политike које највише доприносе квалитету институционалног оквира и приливу СДИ. Класификација ће се извршити на основу значајности и интензитета утицаја.

Објашњење. Објасниће се узрочно посљедичне везе између квалитета институционалног оквира са једне стране и прилива СДИ са друге стране. Посебно ће објаснити утицај индивидуалних политика на квалитет институционалног оквира и прилив СДИ.

Предвиђање. Сагледавањем међусобних веза између институционалног оквира са једне стране и прилива СДИ са друге стране, кандидат ће покушати да идентификује будући утицај економских слобода и њихових индивидуалних категорија на прилив СДИ у бившим социјалистичким земљама и да укаже на неопходне промјене политика које би требале да обезбиједе унапређење институционалног оквира и раст прилива СДИ.

Друштвени циљеви истраживања

Поред научног, очекује се да докторска дисертација пружи и извјестан прагматичан допринос. Друштвени циљеви истраживања се односе на директне или индиректне користи које ће имати држава и академска заједница.

Држава ће имати корист на основу следећих циљева истраживања:

1. Детаљније упознавање са значајем квалитетног институционалног оквира за раст прилива СДИ;
2. Указивање креаторима и носиоцима економске политике на мјере које су неопходне да би се унаприједио квалитет институционалног оквира а у циљу привлачења страних директних инвестиција;
3. Анализа искустава бивших социјалистичких земаља са циљем да се укаже на неопходне промјене политика којима се унапређује квалитет институционалног оквира, а ова искуства су од изузетне важности за Босну и Херцеговину.

Целокупна академска заједница ће бити упозната са концептом економских слобода, које представљају квалитет институционалног оквира и, према Адаму Смиту, основни предуслов одрживог економског раста. Критички ће се тестирати досадашња истраживања са циљем даљег напредовања науке у овој области.

Циљеви истраживања су одговарајући?   ДА

IV.5 Хипотезе истраживања: главна и помоћне хипотезе

На основу проблема, предмета и циљева истраживања овог рада, те резултата сличних истраживања, кандидат mr Драган Мандић је поставио главну и помоћне хипотезе.

Главна хипотеза

Економске слободе имају позитиван утицај на прилив страних директних инвестиција у бившим социјалистичким земљама.

Главну хипотезу у овој дисертацији кандидат ће конкретизовати уз четири помоћне хипотезе.

Помоћне хипотезе

1. Већа отвореност привреде и тржишта за слободно кретање роба, услуга и капитала значе виши прилив СДИ.

2. Виши ниво владавине права и боља заштита права приватне својине значе виши прилив СДИ.
3. Виши ниво сложености регулаторне ефикасности значи мањи прилив СДИ.
4. Виши ниво државне активности и државне потрошње значи мањи прилив СДИ.

Хипотезе истраживања су јасно дефинисане?   **ДА**

IV.6 Очекивани резултати хипотезе

Основни циљ дисертације је да пружи детаљнији увид како институције, институционални оквир и политике утичу на прилив СДИ у бившим социјалистичким земљама које је карактерисао социјалистички систем са централним планирањем. Преласком на тржишни систем привређивања централно планирање нестаје и улогу „генералног планера“ преузима тржиште. Држава треба да креира економско и политичко окружење које ће омогућити раст прилива СДИ, као и максимално искоришћавање позитивних ефеката прилива страног капитала и минимизирање негативних ефеката. Креирање правила и политика која ће стимулисти раст прилива СДИ подразумијева изградњу квалитетних институција. Институције и институционални оквир својим дјеловањем могу бити репресивни, тј. могу ограничавати привредну активност, или могу бити стимултивни, који ће подстицати сваки вид привредне активности.

Имајући у виду претходна истраживања и моделе који су коришћени, дисертација је осмишљена на начин да буде комплементарна претходним истраживањима, имајући у виду временски период и узорак анализе. Посебан допринос огледа се у теоријској и емпиријској анализи квалитета институција и институционалног оквира бивших социјалистичких земаља које су пуноправне чланице Уније. Анализа њихових искустава омогућиће нам да сагледамо све предности и мање њиховог институционалног оквира, како у процесу транзиције, тако и у постранзионом периоду. Циљ дисертације је да на основу емпиријске анализе искустава бивших социјалистичких земаља дефинишемо политике и мјере којима ће се подићи квалитет институционалног оквира Босне и Херцеговине (БиХ). Квалитетнији институционални оквир у БиХ створиће основу за бржи раст прилива СДИ у БиХ, као и максимално икоришћавање позитивних ефеката прилива страног капитала и минимизирање негативних ефеката.

Поред практичних циљева који су намијењени креаторима и носиоцима економске политике у БиХ, циљ дисертације је да теоријском анализом *Location-specific factors* (L), тј. карактеристика земље домаћина, дефинишемо основне факторе који су од пресудног значаја за прилив СДИ у транзиционим земљама у односу на развијене капиталистичке привреде. На овај начин употребниће се и критички тестирати досадашња теоријска сазнања о факторима који утичу на прилив СДИ у транзиционим и у развијеним капиталистичким привредама.

Очекивани резултати представљају значајан научни допринос? **ДА**

IV.7 План рада и временска динамика

Ред. бр.	Временски период	Опис активности и задатака на појединим дјеловима докторске дисертације.
1.	1. 7 – 31. 12. 2017.	Прикупљање података, израда теоријског дијела дисертације.
2.	1. 1 – 1. 12. 2018.	Обрада података, извођење одговарајућих закључака на основу обрађених података и добијених резултата.
3.	1. 1 – 1. 6. 2019.	Извођење закључака у складу са постављеним хипотезама и теоријским закономјерностима.

План рада и временска динамика су одговарајући? **ДА**

IV.8 Метод и узорак истраживања

Основни метод истраживања у економској науци је апстракција. Методом апстракције из анализе искључујемо све што је небитно, тј. анализу фокусирамо на утицај који има квалитет институционалног оквира на раст прилива СДИ бивших социјалистичких земаља (Иванић, 2010). На тај начин се методом апстракције долази до модела који одражава тенденцију развоја посматраних појава (Иванић, 2010). На дефинисани модел примјењује се економска анализа чији је основни задатак успостављање законитости између варијабли од којих је модел сачињен.

Економска анализа је приступ који почиње са скупом претпоставки и тада се логички изводе одређена предвиђања о економском понашању људи, предузећа или привреде

(Samuelson и Nordhaus, 2011). Тим поступком врши се анализа односа између економских категорија. Потом се изводе научно релевантне законитости и формирају комплекснији ставови о функционисању економских процеса. Примјеном економске анализе на дефинисани модел дефинише се однос квалитета институционалног оквира, његових подкомпоненти, са једне стране и прилива СДИ бивших социјалистичких земаља. Методом индукције дефинише се институционални оквир, његово мјерење и значај који има за прилив СДИ бивших социјалистичких земаља, а затим се квантитативно мјере и дефинишу варијабле којима се мјере дефинисане категорије.

Истраживање ће обухватити следеће земље: Бугарску, Чешку Републику, Естонију, Мађарску, Летонију, Литванију, Пољску, Румунију, Словачку и Словенију.

Метод и узорак су одговарајући? ДА

IV.9 Мјесто, лабораторија и опрема за експериментални рад

Услови за експериментали рад су одговарајући? ДА

IV.10 Методе обраде података

У овом истраживању ће се на основу спроведеног емпиријског истраживања уз помоћ статистичких метода извршити;

- дескриптивна анализа,
  - економетријска панел анализа,
  - економетријски тестови и тестови узрочности.

Овим поступком ће се доћи до општег закључка о узрочно-посљедичној вези између економских слобода и институционалног оквира и прилива СДИ.

Кључни извори података су националне статистичке институције, националне централне банке, интернет сајт ММФ-а, Европске централне банке, Свјетске банке, Фрејзеровог институита, Херитиц фондације и EUROSTAT.

Предложене методе су одговарајући? **ДА**

В ЗАКЉУЧАК

Кандидат је подобан	ДА
Тема је подобна	ДА

Образложење (до 500 карактера):

Кандидат мр Драган Мандић завршио је дипломски и постдипломски студиј на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци. Аутор је два научна чланка објављена у реномираним научним часописима. Комисија сматра да је тема оригинална, до сада није истраживана и веома погодна за научна истраживања.

Напред наведене чињенице потврђује подобност предложене докторске тезе и кандидата.

На основу позитивне оцјене подобности теме и кандидата,

Комисија једногласно предлаже Наставно-научном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај Извјештај и одобри **mr Драгану Мандићу** израду докторске дисертације на тему „**ЗНАЧАЈ ЕКОНОМСКИХ СЛОБОДА ЗА ПРИЛИВ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА У БИВШИМ СОЦИЈАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉАМА**“.

Датум: 14. 08. 2017. године

Проф. др Славиша Ковачевић

Славиша Ковачевић

Предсједник комисије

Проф. др Горан Поповић

Горан Поповић

Проф. др Младен Ребић

Младен Ребић